

К.С. Красовський, Т.І. Андрєєва, А.А. Григоренко (Київ)

СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ СТРАТЕГІЙ ПОДОЛАННЯ ТЮТЮНОВОЇ ЕПІДЕМІЇ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Міністерство охорони здоров'я України

За даними репрезентативних опитувань населення України, проведених у 2000–2011 рр., розглянуто динаміку поінформованості та ставлення людей до реалізації основних стратегій подолання тютюнової епідемії. Проведений аналіз свідчить, що більшість жителів України підтримує такі стратегії, як: запровадження великих медичних попереджень на упаковці тютюнових виробів; повна заборона тютюнової реклами; звільнення робочих і громадських місць від тютюнового диму; збільшення тютюнових податків. Таким чином, імплементація цих стратегій в Україні у 2005–2012 рр. відбувалася за підтримки більшості населення. Проте рівень надання допомоги у припиненні куріння в медичних закладах України ще не відповідає потребам населення у цих послугах.

Ключові слова: куріння тютюну, тютюнова епідемія, допомога у припиненні куріння, Україна.

Виступаючи на засіданні високого рівня Генеральної Асамблеї ООН з профілактики неінфекційних захворювань 20 вересня 2011 року, Президент України Віктор Янукович наголосив, що одним із пріоритетних напрямків нашої державної політики є боротьба з тютюнопалінням.

За даними звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) [19], від вживання тютюну щороку гине понад 5 млн людей. Очікується, що до 2030 р. ця кількість зросте до 8 млн смертей щорічно, якщо не застосувати ефективні заходи боротьби проти вживання тютюну.

ВООЗ для протидії глобальній тютюновій епідемії ініціювала розробку і прийняття Рамкової конвенції із боротьби проти тютюну (РКБТ) [16] – першого у світі міжнародного правового договору у сфері громадського здоров'я, який є обов'язковим для виконання. РКБТ ратифіковано Законом України від 15.03.2006 р. № 3534-IV. Офіційно вона набула чинності для України 04.09.2006 р. РКБТ містить перелік заходів, покликаних зменшити руйнівний вплив тютюну на здоров'я та економіку.

У Звіті ВООЗ про глобальну тютюнову епідемію 2008 р. [9] визначено шість провідних стратегій подолання тютюнової епідемії, ефективність яких доведено науковими дослідженнями, і які отримали назву MPOWER: **Monitor** – Моніторинг вживання тютюну і застосування стратегій профілактики; **Protect** – Захист людей від тютюнового диму; **Offer** – Пропонування

допомоги для припинення вживання тютюну; **Warn** – Попередження про пов'язані з тютюном небезпеки; **Enforce** – Забезпечення заборони реклами, стимулювання продажу і спонсорства тютюнових виробів; **Raise** – Підвищення податків на тютюнові вироби.

Усі ці стратегії певною мірою реалізовано в Україні [2;8;11;12].

Закон «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [15], ухвалений у 2005 р. та доповнений у 2009 р., обмежив вплив тютюнового диму на певних робочих місцях усередині приміщень, у громадському транспорті та в закритих громадських місцях.

Президент України 13 червня 2012 р. підписав Закон № 4844-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення окремих положень про обмеження місць куріння тютюнових виробів» [13], який набув чинності 16.12.2012 р. Цей документ передбачає повну заборону куріння в громадських приміщеннях, зокрема в кафе, ресторанах, державних установах. Також запроваджено повну заборону куріння на території та в приміщеннях медичних, навчальних і спортивних закладів.

Відповідно до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [15], з 2007 р. текстові попередження охоплюють 30% найбільшої поверхні пачки тютюнових виробів.

З 4 жовтня 2012 р. попередження з малюнками мають охоплювати 50% поверхні пачки.

Верховна Рада України 22 вересня 2011 р. ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів) [14]. Закон підписано Президентом України 13 березня 2012 р., який набрав чинності 16 вересня 2012 р. Відповідно до вимог РКБТ, закон забороняє майже всі види реклами, стимулювання продажу й спонсорства тютюнових виробів.

У 2008–2010 рр. в Україні суттєво підвищено тютюнові акцизи [18].

Наказом МОЗ України від 26.10.2012 р. № 746 затверджено «Методичні рекомендації для медичних працівників закладів охорони здоров'я із надання лікувально-профілактичної допомоги особам, які бажають позбутися залежності від тютюну».

Усі перелічені заходи спрямовані на те, щоб зменшити вживання населенням України тютюнових виробів і, як результат цього, – знизити рівень хвороб і смертей, зумовлених курінням. Але ефективно застосування законодавчих заходів, хоча і не потребує обов'язкового ухвалення населенням, краще втілюється за умови підтримки його більшістю населення.

Мета роботи – відстежити динаміку поінформованості та ставлення населення України до реалізації основних стратегій подолання тютюнової епідемії.

Матеріали та методи

Протягом 2000–2011 рр. в Україні проведено кілька репрезентативних опитувань населення [10;11;17], які містили запитання щодо ставлення людей до реалізації окремих стратегій подолання тютюнової епідемії, зокрема, такі запитання було включено у Глобальне опитування дорослих щодо тютюну (GATS), яке проводилося в Україні у 2009–2010 рр. [6].

Для відстеження динаміки ставлення населення до зазначених стратегій проаналізовано відповіді респондентів на аналогічні запитання різних опитувань. Також для порівняння розглянуто дані Глобального опитування дорослих щодо тютюну (GATS), яке проводилося в Росії у 2009 р. [7] за тією самою методикою, що і в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення

Поінформованість населення України про пов'язані з тютюном небезпеки

Ще кілька років тому середній рівень обізнаності населення України щодо ключових проблем зі здоров'ям, пов'язаних з тютюном і палінням, був низьким. Проведене у червні 2005 р. опитування [17] показало,

що лише 44% опитаних знали, що серцево-судинні захворювання пов'язані з палінням, лише 39% респондентів вважали, що тютюн викликає залежність, лише 28% респондентів знали, що паління завдає шкоди ще ненародженій дитині, лише 28% респондентів зазначили, що пасивне паління може викликати захворювання та навіть смерть, і лише 10% знали, що паління призводить до імпотенції.

Проте протягом 2005–2010 рр. поінформованість населення значно підвищилася, чому, серед іншого, сприяло запровадження у 2007 р. великих (30% площі пачки) та різноманітних попереджень на пачках сигарет. Відсоток людей, обізнаних щодо небезпек, згаданих у медичних попередженнях на упаковці тютюнових виробів, значно зріс [1]. У 2005 р. 39% респондентів відповіли [17], що тютюн викликає залежність, порівняно з 96% у 2010 р. [6]. У 2005 р. 28% опитаних знали, що пасивне куріння призводить до серйозних захворювань, тоді як у 2010 р. – 86%. У 2005 р. тільки 10% знали, що куріння призводить до імпотенції, а в 2010 р. – 55%. У 2005 р. 44% знали, що куріння призводить до серцево-судинних захворювань, а станом на 2010 р. – 79%.

Утім лише 42% респондентів у 2010 р. відповіли, що куріння може стати причиною гострих респіраторних захворювань. Відсоток тих, хто усвідомлює зв'язок між курінням і такими проблемами зі здоров'ям, як виразка шлунка, бронхіт і туберкульоз, був вищим серед некурців, ніж серед курців.

Для оцінки ефективності запроваджених в Україні з 2007 р. великих медичних попереджень на пачках сигарет проведено порівняння обізнаності населення України і Російської Федерації (табл. 1) на основі даних Глобального опитування дорослих щодо тютюну, яке майже одночасно проведено в обох країнах у 2009 р. [6;7]. У 2009 р. в Росії було лише 4 варіанти текстових попереджень, які охоплювали лише 4% площі пачки.

Серед теперішніх курців України, які вживають сигарети промислового виробництва, 96,6% вказали, що помічають медичні попередження на пачках сигарет протягом останніх 30 днів, що лише трохи більше, ніж у Росії.

Проте серед теперішніх курців, які вживають сигарети промислового виробництва і зауважували медичні попередження на упаковці, в Україні 57,9% задумувалися про те, щоб припинити курити, у зв'язку з цими попередженнями, а Росії – лише 31,7%. Також в Україні статистично значуще вища поінформованість населення про шкоду активного та пасивного куріння.

Таким чином, розміщені в Україні попередження на пачках сигарет мали запланований ефект і сприяли підвищенню поінформованості населення та припиненню куріння [1]. Отримані дані вказали на високий потенціал медичних попереджень для громадського здоров'я. Запровадження нових попереджень підтримала більшість населення України.

Таблиця 1
Медичні попередження на пачках сигарет і обізнаність населення про небезпеки тютюнопаління (%)

	Попередження	Україна 2005	Україна 2009–2010	Росія 2009
Постійні курці, які протягом останніх 30 днів				
Помітили попередження на пачках			96,6 (95,5–97,7)	94,2 (92,7–95,4)
Замислилися про припинення куріння через попередження			57,9 (54,5–61,3)	31,7 (28,9–34,6)
Вдихання чужого тютюнового диму викликає серйозні захворювання	***	28	86,3 (85,2–87,4)	81,9 (80,3–83,4)
Знання, що куріння викликає...				
... залежність	+	39	96,1 (95,5–96,7)	93,9 (92,8–94,8)
... імпотенцію	+	10	55	
... серцево-судинні захворювання	+	44	79	
... інсульти	+		77,8	67,3
... рак легень	+		91,1	91,2
... тяжке захворювання			93,1 (92,3–93,9)	90,8 (89,6–91,9)

Примітки: * – в дужках зазначено 95% довірчий інтервал; ** + – попередження розміщене на тютюнових упаковках в Україні з 2007 р.

Проведене у червні 2005 р. національне репрезентативне опитування [17] показало, що переважна більшість (86%) населення України вважала, що на пачках сигарет потрібно розмішувати більш детальну інформацію про шкідливий вплив паління на здоров'я.

У травні 2009 р. Київський міжнародний інститут соціології провів загальнонаціональне опитування 2008 респондентів, які репрезентують доросле українське населення віком від 18 років, щодо законодавчих вимог до медичних попереджень на упаковках тютюнових виробів. Опитування показало, що переважна більшість українців схвалила ідею збільшення розміру попереджень з чинних на той момент 30% поверхні пачки до 50% поверхні пачки та додання до тексту попереджень зображень, які наглядно показують шкоду куріння для здоров'я: лише 12% опитаних вважали, що поточні попередження є ефективними, 17% респондентів – текстові попередження, які охоплюють 50% передньої і зворотної сторони пачки сигарет, а 48% опитаних – попередження, які містять текст та зображення і займають 50% передньої та зворотної сторони пачки сигарет. Серед опитаних 51% вважали, що якби до чинних на той момент попереджень додати зображення, які наглядно показують шкоду куріння для здоров'я, це могло б утримати частину молодих людей від початку куріння. 42% курців висловилися, що такі зображення на пачках сигарет спонукають їх задуматися про припинення куріння. Загалом законодавчі зміни, спрямовані на те, щоб медичні поперед-

ження на пачках сигарет мали більший розмір і містили зображення для кращої подачі інформації про небезпеку вживання тютюну, підтримали 72% респондентів, включаючи 62% нинішніх курців.

Ставлення населення до регулювання тютюнової реклами

Запровадження заборони реклами тютюну в Україні, яке спостерігалось протягом останніх років, підтримала більшість населення країни. В Україні протягом 2000–2010 рр. неодноразово проводилися опитування населення щодо вивчення ставлення людей до регулювання реклами тютюну [6;10;11;17], результати яких наведено у таблиці 2.

Результати опитувань показали, що більшість населення підтримує заборону реклами тютюну і що протягом 2000–2010 рр. частка тих, хто підтримує заборону, значно зросла. Для деяких респондентів негативна реакція могла бути спричинена самим словом «заборона» і тому, розуміючи шкоду реклами тютюну, вони підтримали більш суворі обмеження. Таким чином, законодавчі акти щодо підсилення регулювання тютюнової реклами, аж до повної її заборони, підтримала переважна більшість населення.

Ставлення населення до заходів захисту від тютюнового диму

Опитування населення України, проведене у листопаді 2000 р. [10], показало, що 84% респондентів

Таблиця 2

Ставлення населення до регулювання тютюнової реклами (%)

Рік	Агенція, що провела опитування	Кількість респондентів та їхній вік	Менш суворі обмеження	Жодних змін	Більш суворі обмеження**	Повна заборона
2000	Інститут соціології	1797, 15 років і старше	5	46	Такого варіанту не було	49
2002	Інститут соціальних досліджень	2463, 15 років і старше	3	21	28	48
2005	Київський міжнародний інститут соціології	2026, 15 років і старше	3	14	26	57
2010	Київський міжнародний інститут соціології	8173, 15 років і старше	1	13	16	70

Примітки: * – дозволити рекламу тютюнових виробів на радіо і телебаченні тощо; ** – запровадити більш суворі обмеження за ті, які діють наразі, але не повну заборону.

вважали, що дим сигарет інших людей шкодить їм, і 87% зазначили, що права тих, хто не палить, мають бути захищені за допомогою заборони куріння в громадських місцях.

Проведене у червні 2005 р. опитування [17] показало, що усвідомлення необхідності захисту прав тих, хто не палить, через заборону паління в громадських місцях зросло до 96%. Цю пропозицію більше підтримали некурці (98%) і колишні курці (97%) порівняно з активними курцями, які, поза тим, значною мірою підтримують цю ідею (92%). Це певною мірою корелює зі зростанням усвідомлення людьми того, що дим сигарет інших людей шкодить їм, бо у 2005 р. так вважали 94% опитаних респондентів.

Проте запитання 2005 р. було досить загальним і не передбачало висловлювань щодо підтримки конкретних заходів. У подальші роки в опитуваннях були запитання щодо заборони куріння в окремих місцях.

Як показали результати проведеного у листопаді 2008 р. загальнонаціонального опитування 1 000 респондентів, які репрезентують доросле українське населення віком від 18 років, переважна більшість українців схвалила ідею щодо прийняття закону, який повністю забороняє куріння в більшості громадських місць, у т.ч. на всіх робочих місцях, у громадських будівлях, офісах, ресторанах і барах (87% респондентів підтримують, у т.ч. 71% повністю схвалюють). Крім підтримки ідеї в цілому, українці схвалили положення, які забороняють куріння в різноманітних спеціальних громадських місцях, у т.ч. в лікарнях і клініках (97%), офісах та на інших робочих місцях (90%), в приміщеннях громадських установ, зокрема, у магазинах і театрах (96%), у ресторанах (79%) і навіть у барах (75%). Українці не лише стурбовані чужим димом (69% респондентів стверджували, що дуже або досить стурбовані), вони визнали, що пасивне куріння спричиняє проблеми зі здоров'ям. Приблизно 8 із 10 вважали, що вплив чужого диму – це серйозна (67%) або помірна (23%) загроза

для здоров'я. Українці зазначили, що чужий дим становить особливо серйозні або середні ризики для здоров'я таких працівників, як офіціанти і офіціантки (89%), бармени (89%) і службовці (88%).

Ставлення населення щодо регулювання куріння в громадських місцях також було розглянуто у ході Глобального опитування дорослих щодо тютюну, яке проводилося в Україні в 2009–2010 рр. Відповідаючи на запитання, чи має дозволятися куріння у певних громадських місцях, більшість учасників опитування схилилася до повної заборони куріння в більшості місць: у школах – 99,6% (99,4% серед курців); у громадському транспорті – 99,6% (99,4% серед курців), у храмах, церквах та інших релігійних установах – 99,8% (99,9% серед курців), у лікарнях – 98,4% (96,9% серед курців), у вищих навчальних закладах – 95,8% (92,8% серед курців) і на робочому місці – 91,1% (80,9% серед курців). Хоча більшість населення підтримала заборону куріння в ресторанах і барах, лише близько половини курців поділяли таку точку зору (53,7% підтримали заборону на куріння в ресторанах або кафе, і 44,0% – у барах).

Ще одне загальнонаціональне опитування 1000 українців у віці понад 18 років провів Київський міжнародний інститут соціології з 27 листопада по 7 грудня 2011 р. Воно показало, що 83% українців вважали, що права клієнтів та працівників дихати чистим, вільним від диму повітрям, зокрема, в ресторанах, барах та кафе, є вищими, ніж права курців там курити. Лише 8% українців зазначили, що права курців забруднювати повітря токсичними речовинами тютюнового диму є вищими. Законодавство про повну заборону куріння в ресторанах та кафе підтримали 77% населення, а законодавство про повну заборону куріння в барах – 74% населення.

Порівняння результатів трьох вищезазначених опитувань (табл. 3) показало, що рівень підтримки законодавства про звільнення робочих та громадських місць від тютюнового диму був стабільно високим.

Таблиця 3

Ставлення населення України до загрози впливу тютюнового диму і заборони куріння в громадських та на робочих місцях, за даними опитувань населення у 2008–2011 рр. (%)

Питання	2008	2009–2010	2011
Вважають, що вплив чужого тютюнового диму – це серйозна загроза для здоров'я	67	86	70
Вважають, що вплив чужого диму – це помірна загроза для здоров'я	23		21
<i>Підтримують заборону куріння:</i>			
у лікарнях і клініках	97	98	94
в офісах та на інших робочих місцях	90	91	88
у приміщеннях громадських установ, таких як, наприклад, магазини і театри	96		94
у ресторанах	79	75	77
у барах	75	67	74

Деякі відмінності результатів, скоріше за все, знаходилися в межах статистичної похибки або були наслідком трохи різних підходів до побудови вибірок.

Таким чином, протягом 2000–2005 рр. підтримка заборони куріння в громадських місцях та усвідомлення шкоди чужого тютюнового диму серед населення зростає і далі була стабільно високою: приблизно 90% людей вважали тютюновий дим шкідливим для здоров'я і підтримували заборону куріння на робочих місцях. Рівень цієї підтримки коливався залежно від місць, де пропонується заборона куріння: від 94–98% у лікарнях і клініках до 67–75% у барах. Навіть серед курців понад 50% підтримували ідею щодо звільнення робочих і громадських приміщень від тютюнового диму.

Ставлення населення до підвищення податків на тютюнові вироби

В опитуванні населення України, проведеного у листопаді 2000 р. [10], 33% респондентів підтримали підвищення податків на тютюнові вироби, а 15% вважали, що ці податки треба зменшити (табл. 4).

В опитуванні 2005 р. [17] 41% респондентів, які висловили власну думку з цього приводу, погодилися з тим, що необхідно підвищити рівень загальних податків на тютюнові вироби, 48% респондентів вважали, що немає потреби змінювати наявні податки на тютюнові вироби, 11% опитаних пропонували знизити наявні податки на тютюнові вироби. Ставлення теперішніх курців до підвищення рівня оподаткування тютюнових виробів було менш позитивним порівняно з некурцями та колишніми курцями.

За результатами GATS 2010 р. [6], на запитання щодо підвищення податків на тютюн 39,5% відповіли, що повністю його підтримують, 12,3% – радше підтримують, 33,0% – радше проти підвищення і 15,2% –

повністю проти. Найпоширенішою очікуваною реакцією курців на можливе різке зростання податків на тютюнові вироби було б зменшення кількості викурюваних за день сигарет (32,5% серед чоловіків і 40,5% серед жінок), другою за частотою реакцією було б припинення куріння (28,3% серед чоловіків і 25,8% серед жінок), тоді як 24,9% чоловіків і 27,6% жінок продовжували б курити, як і раніше. Перехід на дешевші сигарети був найменш поширеною відповіддю (14,2% серед чоловіків і 6,0% серед жінок). Порівняно з 2005 р., відсоток тих, хто спробував би відмовитися від куріння, зріс від 14% до 28%, а відсоток курців, які б стали курити менше, також зріс від 27% до 34%. Отже, частіше вказували на обидві сприятливі для здоров'я реакції на підвищення податків.

Аналіз результатів трьох опитувань показав, що підтримка збільшення податків на тютюнові вироби у 2000–2010 рр. зростає з 33% до 52%. Хоча збільшення будь-яких податків не популярне серед населення, багато людей, усвідомлюючи шкоду тютюнокуріння, підтримує зростання тютюнових акцизів. Ще більш важливо те, що реакція курців на можливе підвищення тютюнових акцизів змінюється на більш здорову: зростає частка тих, хто при підвищенні цін на сигарети палитиме менше або взагалі спробує кинути курити.

Ставлення населення до пропонування допомоги для припинення вживання тютюну

У соціологічні дослідження серед населення, що проводилися в Україні, включено питання щодо надання пацієнтам допомоги у припиненні куріння з боку медичних працівників.

Національне опитування з контролю над тютюном, проведене в 2005 р. [17], включало питання щодо допомоги в припиненні куріння. Понад дві третини

Таблиця 4

Ставлення населення до підвищення податків на тютюнові вироби і реакція курців на можливе підвищення цін на сигарети, за даними опитувань населення у 2000, 2005, 2010 рр. (%)

Питання	2000	2005	2010
Підтримують підвищення податків на тютюнові вироби	33	41	52
Реакція курців на суттєве підвищення податків і цін на тютюнові вироби:			
продовжуватимуть палити, як і раніше	33	43	25
палитимуть дешевші тютюнові вироби	19	16	13
палитимуть менше	29	27	34
кинуть палити	19	14	28

(69%) курців повідомили, що жоден працівник системи охорони здоров'я не пропонував їм допомогти в припиненні куріння, 25% опитаних вказали на рекомендації лікарів припинити палити, проте реальна допомога була запропонована 2% респондентів. Встановлено, що вірогідність надання поради припинити палити збільшується з віком. Курці з більш високим рівнем нікотинової залежності частіше отримували пораду або допомогу, ніж особи з низьким рівнем залежності [3].

Аналіз [4] даних опитування 2005 р. показав, що тоді 3,1–4,4 млн людей потребували допомоги припинити куріння, а 0,5–1,7 млн людей були готові більш конкретно скористатися допомогою лікаря, іншого фахівця або медикаментами.

За результатами опитування GATS 2010 р. [6], тільки 10% усіх курців і 31% тих курців, які протягом минулого року відвідували заклади охорони здоров'я, отримали пораду від медиків припинити курити. Серед курців, які отримали від лікаря пораду припинити курити, тільки 6,3% позбулися цієї звички. Даний показник навіть трохи був нижчим за відсоток курців, яким протягом минулого року вдалося припинити курити. Серед тих, хто припинив курити, 85% не користувалися жодною допомогою, а консультації або поради отримали менше ніж 3%.

Ці результати свідчать, що в більшості населених пунктів України майже немає служб для допомоги у припиненні куріння, і ситуація не дуже змінилася між 2005 і 2010 рр. Утім результати GATS показали, що у Східному і Південному регіонах більше осіб отримали консультації та застосовували лікарські засоби, ніж в інших регіонах. Усі ці дані вказали на нагальну потребу в розвитку служб допомоги у припиненні куріння в Україні.

Порівняння даних щодо припинення куріння в Україні і Російської Федерації на основі даних Глобального опитування дорослих щодо тютюну, яке

майже одночасно проведено в обох країнах у 2009 р. [6;7], показало, що в Україні курці частіше робили спроби відмовитися від куріння [5]. Проте в Росії частка успішних спроб припинення куріння є трохи вищою, що ймовірно пов'язано з більшою доступністю медикamentозних засобів для лікування тютюнової залежності в цій країні.

Висновки

1. Запровадження в Україні великих медичних попереджень на упаковці тютюнових виробів у 2007 р. виявилось ефективним заходом щодо підвищення усвідомлення небезпек тютюнокуріння і спонукання до його припинення. Зростання розміру попереджень і доповнення їх тексту малюнками підтримала більшість населення і має великий потенціал для громадського здоров'я.
2. Підтримка населенням України заборони тютюнової реклами протягом 2000-х років постійно зростала, а переважна більшість населення схвалила запровадження цієї заборони.
3. Рівень усвідомлення шкоди пасивного куріння і підтримка звільнення робочих і громадських приміщень від тютюнового диму серед населення України становила приблизно 90%. Навіть більшість курців підтримала такі заходи.
4. Рівень підтримки збільшення тютюнових податків в 2000–2010 рр. зріс і в 2010 р. перевищив 50%.
5. Рівень надання допомоги в медичних закладах України щодо припинення куріння не відповідає потребам населення у цих послугах. Існує нагальна потреба в розвитку служб для допомоги у припиненні куріння у всіх регіонах країни.
6. Населення України підтримує запровадження всіх ефективних стратегій подолання тютюнової епідемії. Законодавчі й виконавчі органи держави пови-

нні спиратися на цю підтримку при подальшому розвитку і втіленні зазначених стратегій.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальному вивченні тенденцій ставлення до окремих

стратегій подолання тютюнової епідемії у різних вікових і соціальних групах населення України з метою подальшого використання в нашій державі успішних стратегій зменшення споживання тютюну, задіяних в інших країнах.

Список літератури

1. *Андрєєва Т. І.* Ефективність інформування населення про небезпеки тютюнокуріння через попередження на пачках / Т. І. Андрєєва, К. С. Красовський // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська Академія», Соціологічні науки. – 2010. – № 109. – С. 72–77.
2. *Андрєєва Т. І.* Нараженість населення України на дію навколишнього тютюнового диму та потенціал заходів щодо заборони куріння на робочих та в громадських місцях / Т. І. Андрєєва, К. С. Красовський // Україна. Здоров'я нації. – 2007. – № 3–4. – С. 191–197.
3. *Андрєєва Т. І.* Кому лікарі в Україні рекомендують припинити куріння? Результати опитування населення 2005 року / Т. І. Андрєєва // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». – 2011. – №1 (75) – С. 131–136.
4. *Андрєєва Т. І.* Оцінка потреби населення України в допомозі по припиненню куріння / Т. І. Андрєєва // Охорона здоров'я України. – 2008. – № 1 (29). – С. 94–95.
5. *Андрєєва Т. І.* Прекращение курения в России и Украине: сравнение результатов Глобального опроса взрослого населения о потреблении табака / Т. И. Андреева, К. С. Красовский // Наркология. – 2011. – № 4. – С. 44–48.
6. *Глобальне опитування дорослих щодо вживання тютюну (GATS). Звіт за результатами дослідження, Україна, 2010* / Т. Андрєєва, В. Захожа, Н. Король [та ін.]. – К., 2010. – 176 с.
7. *Глобальный опрос взрослого населения о потреблении табака. Российская Федерация. 2009. Страновой отчет.* – М., 2010. – 171 с.
8. *Григоренко А. А.* Оцінка ефективності виконання заходів Державної цільової соціальної програми зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я населення у 2009–2010 роках / А. А. Григоренко // Україна. Здоров'я нації. – 2011. – № 3 (19). – С. 68–76.
9. *Доклад ВОЗ о глобальной табачной эпидемии, 2008 год. Комплекс мер MPOWER / ВОЗ.* – Женева, 2008.
10. *Економіка контролю над тютюном в Україні з точки зору громадського здоров'я* / К. С. Красовський, Т. І. Андрєєва, Д. Ф. Крисанов [та ін.] – К. : ТАТ, 2002. – 138 с.
11. *Контроль над тютюном в Україні. Національний звіт / МОЗ України.* – К., 2009. – 127 с.
12. *Красовський К. С.* Глобальна тютюнова епідемія і протистояння їй в Україні / К. С. Красовський, Т. І. Андрєєва // Східноєвроп. журнал громадського здоров'я. – 2008. – № 4. – С. 66–70.
13. *Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення окремих положень про обмеження місць куріння тютюнових виробів* : Закон України від 24.05.2012 р. № 4844-VI // Офіц. вісник України від 25.06.2012 р. – 2012. – № 46. – С. 65, стаття 1805, код акту 62088/2012.
14. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів* : Закон України від 22.09.2011 р. № 3778-VI // Офіц. вісник України від 26.03.2012 р. – 2012. – № 21. – С. 7, стаття 787, код акту 60795/2012.
15. *Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення* : Закон України від 22.09.2005 р. № 2899-IV // Офіц. вісник України від 02.11.2005 р. – 2005. – № 42. – С. 51, стаття 2642, код акту 34098/2005.
16. *Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну* // Офіц. вісник України від 12.04.2006 р. – 2006. – № 13. – С. 128, стаття 861.
17. *Тютюн в Україні: національне опитування щодо знань, ставлення і поведінки.* – К. : Міжнар. центр перспективних досліджень, 2005. – 94 с.
18. *Ross H.* Economic and public health impact of 2007–2010 tobacco tax increases in Ukraine / H. Ross, M. Stoklosa, K. Krasovsky // Tobacco Control. – 2012. – Vol. 21 (4). – P. 429–435.
19. *WHO report on the global tobacco epidemic, 2011: warning about the dangers of tobacco.* – Geneva, Switzerland : WHO, 2011.

Дата надходження рукопису до редакції: 29.01.2013 р.

Отношение населения Украины к реализации основных стратегий преодоления табачной эпидемии

К.С. Красовский, Т.И. Андреева, А.А. Григоренко (Киев)

По данным репрезентативных опросов населения Украины, проведенных в 2000–2011 гг., рассмотрена динамика осведомленности и отношения людей к реализации основных стратегий преодоления табачной эпидемии. Проведенный анализ свидетельствует, что большинство жителей Украины поддерживает следующие стратегии: введение крупных медицинских предупреждений на упаковке табачных изделий; полный запрет табачной рекламы; освобождение рабочих и общественных мест от табачного дыма; увеличение табачных налогов. Таким образом, имплементация этих стратегий в Украине в 2005–2012 гг. происходила при поддержке большинства населения. Однако уровень оказания помощи в прекращении курения в медицинских учреждениях Украины еще не соответствует потребностям населения в этих услугах.

Ключевые слова: курение табака, табачная эпидемия, помощь в прекращении курения, Украина.

Attitude towards tobacco control policies among the population of Ukraine

K.S. Krasovsky, T.I. Andreeva, A.A. Grygorenko (Kyiv)

Changes in tobacco awareness and attitude towards tobacco control policies among the population of Ukraine were considered based on the data of nationally representative surveys conducted in 2000–2011. Analysis has shown that most Ukrainians support introduction of large health warnings on tobacco packs, comprehensive ban of tobacco advertising, smoke-free policies in public and workplaces and the increase of tobacco taxes. Thus, enactment of these strategies on 2005–2012 was conducted in Ukraine with substantial public support. However, the scope of smoking cessation help suggested by Ukrainian healthcare facilities does not meet population's need in such services.

Key words: tobacco smoking; tobacco epidemic; smoking cessation help; Ukraine.